СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

КАТЕДРА „СТАТИСТИКА И ПРИЛОЖНА МАТЕМАТИКА“

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Красимира Славева – Ръководител на проекта
Доц. д-р Пламен Петков – Ръководител катедра „Статистика и приложна математика“
Доц. д-р Стела Касабова
Гл. ас. д-р Ваня Ганева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Поля Ангелова

Членове:
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Стела Касабова
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Екатерина Тошева
Доц. д-р Атанас Атанасов

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1892-7

СЪДЪРЖАНИЕ

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В БЪЛГАРИЯ

НЕОБХОДИМО ЛИ Е НОВО ТЕРИТОРИАЛНО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА – ЗАЩО, КАК И КОГА?
Борислав Борисов, проф. дн 7

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА, НАСТЪПИЛИ В СЛЕДСТВИЕ ПАНДЕМИЧНАТА КРИЗИСНА ОБСТАНОВКА
Венелин Терзиев, инж., проф., дн 15

ТРАНСПОРТНАТА СВЪРЗАНОСТ И ИНВЕСТИЦИИТЕ ВЪВ ФОКУСА НА ПЛАНОВЕТЕ ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (ПО ПРИМЕРА НА БЕЛЕНЕ И ПОРДИМ)
Андрей Захариев, проф. д-р, Стоян Проданов, проф. д-р, Анелия Радулова, доц. д-р, Силвия Заркова, д-р, Борислав Лазаров, докторант 32

ПОЛИТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ПЕРИФЕРНИТЕ РАЙОНИ
Маргарита Богданова, проф. д-р 42

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И ТЕНДЕНЦИИ ПРИ ОЦЕНКАТА НА БЕДНОСТТА В БЪЛГАРИЯ
Поля Ангелова, проф. д-р..... 50

ИНТЕГРИРАНОТО ПЛАНИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
Евелина Парашкевова, доц. д-р..... 59

ТЕРИТОРИАЛНОТО УСТРОЙСТВО НА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Камен Петров, доц. д-р..... 68

РЕГИОНАЛНО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ – АЛТЕРНАТИВИ МЕЖДУ СЕВЕРА И ЮГА
Камен Петров, доц. д-р, Радослав Костев, докторант..... 77

АНАЛИЗ НА РАЗЛИЧИЯТА В КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Красимира Славева, доц. д-р..... 85

ЛОГИСТИЧНИТЕ ВЕРИГИ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ТЕРИТОРИАЛНА КОХЕЗИЯ
Маруся Линкова, доц. д-р, Елица Лазарова, гл. ас. д-р..... 97

ИЗСЛЕДВАНЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ В БЪЛГАРСКАТА СИСТЕМА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ С КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ
Пламен Петков, доц. д-р, Елеонора Минева-Димитрова, ас. д-р..... 105

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В ДОХОДИТЕ И АСОРТИМЕНТНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Симеонка Петрова, доц. д-р..... 115

БИЗНЕС СРЕДАТА КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
Стела Касабова, доц. д-р..... 122

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ ЧРЕЗ ПРОМЕНИ В АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНОТО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА
Тихомир Личев, доц. д-р, Катя Личева, доц. д-р..... 130

ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА РАЗЛИЧИЯТА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Христо Сирашки, доц. д-р..... 138

ПАРТНЬОРСТВО В УПРАВЛЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ
Десислава Алексиева, гл. ас. д-р..... 146

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ
Методи Иванов, гл. ас. д-р 153

РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ И ИЗМЕРЕНИЯ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ НА БПЦ
Петкан Илиев, гл. ас, д-р..... 161

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ МЕГАПОЛИС В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ СРЕЩУ ОАЗИСИТЕ В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ
Петя Василева, гл. ас. д-р..... 173

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В НАПОЯВАНАТА ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Радка Ненова, гл. ас. д-р..... 181

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ
Таня Тодорова, гл. ас. д-р 190

РЕГИОНАЛНИ АСИМЕТРИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ В БЪЛГАРИЯ (2014-2020)
Юлиян Господинов, гл. ас. д-р 197

СЪПОСТАВИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДУСТРИЯТА В СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Явор Станев, гл. ас. д-р 205

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В БЪЛГАРИЯ

ВРЪЗКАТА “УРБАНИЗАЦИЯ - ПОТРЕБНОСТИ ОТ ЗДРАВЕ И ЗДРАВОСЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ”. МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ
Анастасия Марчева, доц. д-р 213

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В ОБЛАСТ ПЛЕВЕН
Галина Тодорова, доц. д-р 220

ОТНОСНО НЯКОИ МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ДАННИ – ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕ ИНОВАЦИОННИТЕ ВЪЗМОЖНОСТИ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Искра Пантелеева, доц. д-р 228

МАЩАБИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ФИНАНСОВИ АГРОПАЗАРИ
Любомир Любенов, доц. д-р, Анелия Любенова, д-р 237

ОПЕРАТИВЕН КОНТРОЛИНГ ВЪВ ФИРМАТА
Людмил Б. Кръстев, доц. д-р 247

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО СБЛИЖАВАНЕ СПОРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ СТЪЛБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА
Маргарита Шопова, доц. д-р, Тихомир Върбанов, гл. ас. д-р, Евгени Овчинников, ас. д-р 254

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ РАЗВИТИЕ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Марина Николова, доц. д-р 263

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ ДОПЪЛНЕНИЕТО НА МЕТОДИКАТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИНИЯТА НА БЕДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Николай Нинов, доц. д-р 273

БИЗНЕС СРЕДАТА И ПИВОВАРНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ
Сергей Найденов, доц. д-р 282

СОЦИАЛНОТО НЕРАВЕНСТВО – КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА И ИЗМЕРВАНЕ
Ваня Ганева, гл. ас. д-р 290

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В УСЛОВИЯТА НА КОВИД-19
Емил Николов, гл. ас. д-р 298

СТАТИСТИЧЕСКО ИЗУЧАВАНЕ НА ЗАСТРАХОВКА „КАРГО“ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2010-2019 Г. – СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ
Милен Митков, гл.ас. д-р 306

УВЕЛИЧАВАНЕ НЕДОСТИГА НА РАБОТНА СИЛА В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
Милена Владимирова, гл. ас. дм 316

УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ В ЕВРОПЕЙСКАТА СОЦИАЛНА ПРОГРАМА
Иванка Янкова, докторант 323

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В ЕВРОПА

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: THE VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.), Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student, Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.), Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD, Tadija Djukić, Full professor, PhD..... 358

РЕГИОНАЛЬНЫЕ РАЗЛИЧИЯ ПОВЕДЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19, НА ПРИМЕРЕ МОЛДОВЫ, БОЛГАРИИ И РУМЫНИИ (MD, BG, RO)
Эдуард Хырбу, доц. к.э.н. 366

ПОЗДРАВИТЕЛНИ АДРЕСИ..... 373

CONTENTS

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN BULGARIA

IS A NEW TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY NEEDED – WHY, HOW AND WHEN
Borislav Borisov, Prof. DSc..... 7

REGIONAL DIFFERENCES ON THE LABOR MARKET AS A RESULT OF THE PANDEMIC CRISIS
Venelin Terziev, Eng., Prof, DSc..... 15

TRANSPORT CONNECTIONS AND INVESTMENTS IN THE FOCUS OF THE PLANS FOR INTEGRATED DEVELOPMENT OF MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA (ON THE EXAMPLE OF BELENE AND PORDIM)
Andrey Zahariev, Prof. PhD., Stoyan Prodanov, Prof. PhD., Anelia Radulova, Assoc. Prof. PhD., Silvia Zarkova, Ph.D., Borislav Lazarov, PhD Student..... 32

POLICIES FOR PERIPHERAL REGIONS DEVELOPMENT
Margarita Bogdanova, Prof. PhD..... 42

REGIONAL DIFFERENCES AND TRENDS IN EVALUATION OF POVERTY IN BULGARIA
Polya Angelova, Prof. PhD..... 50

INTEGRATED PLANNING AS A TOOL FOR OVERCOMING REGIONAL DIFFERENCES
Evelina Parashkevova, Assoc. Prof. PhD..... 59

THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF BULGARIA AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD..... 68

REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN BULGARIA - ALTERNATIVES BETWEEN THE NORTH AND THE SOUTH
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD, Radoslav Kostev, PhD Student..... 77

ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN KEY INDICATORS FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF NORTH AND SOUTH BULGARIA
Krasimira Slaveva, Assoc. Prof. PhD..... 85

LOGISTICS CHAINS AS A TOOL FOR TERRITORIAL COHESION
Marusya Linkova, Assoc. Prof. PhD,
Elitsa Lazarova, Chief. Assist. Prof. PhD 97

STUDY OF REGIONAL DIFFERENTIATION IN THE BULGARIAN HIGHER EDUCATION SYSTEM WITH CLUSTER ANALYSIS
Plamen Petkov, Assoc. Prof. PhD,
Eleonora Mineva-Dimitrova, Assist. Prof. PhD 105

REGIONAL DIFFERENCES IN INCOME AND ASSORTMENT CONSUMPTION OF HOUSEHOLDS IN BULGARIA
Simeonka Petrova, Assoc. Prof. PhD 115

BUSINESS ENVIRONMENT AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Stela Kasabova, Assoc. Prof. PhD 122

OPPORTUNITIES FOR REDUCING REGIONAL IMBALANCES THROUGH CHANGES IN THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY
Tihomir Lichev, Assoc. Prof. PhD, Katya Licheva, Assoc. Prof. PhD 130

PROFESSIONAL TRAINING - A KEY FACTOR FOR GET OVER THE DIFFERENCES BETWEEN NORTHERN AND SOUTH BULGARIA
Histo Sirashki, Assoc. Prof. PhD 138

THE PARTNERSHIP IN MANAGING REGIONAL IMBALANCES
Desislava Aleksieva, Chief. Assist. Prof. PhD..... 146

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN SMALL MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA: TRENDS AND PERSPECTIVES
Metodi Ivanov, Chief. Assist. Prof. PhD 153

REGIONAL ASPECTS AND DIMENSIONS OF THE SOCIO-ECONOMIC ACTIVITY OF THE BOC
Petkan Iliev, Chief. Assist. Prof. PhD 161

THE SOCIO-ECONOMIC MEGAPOLIS IN SOUTH BULGARIA AGAINST THE OASIS IN NORTHERN BULGARIA
Petya Vasileva, Chief. Assist. Prof. PhD 173

REGIONAL DIFFERENCES IN IRRIGATED ARABLE LAND BETWEEN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA
Radka Nenova, Chief. Assist. Prof. PhD..... 181

STATISTIC MEASUREMENT OF REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITY BETWEEN BULGARIA AND ROMANIA
Tanya Todorova, Chief. Assist. Prof. PhD 190

REGIONAL ASYMMETRES IN PROJECT MANAGEMENT IN BULGARIA (2014-2020)
Yuliyan Gospodinov, Chief. Assist. Prof. PhD 197

COMPARATIVE ANALYSIS OF INDUSTRY IN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA.
Yavor Stanev, Chief. Assist. Prof. PhD 205

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN BULGARIA

THE "URBANIZATION – HEALTH AND HEALTHY LIFESTYLE" RELATIONSHIP. MEASUREMENT METHODS
Anastasiya Marcheva, Assoc. Prof. PhD 213

CONDITION AND DEVELOPMENT OF THE LABOR MARKET IN PLEVEN DISTRICT
Galina Todorova, Assoc. Prof. PhD 220

REGARDING SOME MACROECONOMIC DATA – A PREREQUISITE FOR IDENTIFYING THE INNOVATIVE OPPORTUNITIES OF THE BULGARIAN ECONOMY
Iskra Panteleeva, Assoc. Prof. PhD 228

SCALE OF BULGARIAN AGRICULTURAL FINANCIAL MARKETS
Lyubomir Lyubenov, Assoc. Prof. PhD Anelia Lyubenova, PhD 237

OPERATIVE CONTROLLING IN THE FIRM
Lydmil Krastev, Assoc. Prof. PhD 247

OPPORTUNITIES FOR EVALUATING SOCIO-ECONOMIC CONVERGENCE WITHIN THE EUROPEAN PILLAR OF SOCIAL RIGHTS
Margarita Shopova, Assoc. Prof. PhD, Tihomir Varbanov, Chef Assist. Prof. PhD, Evgeni Ovchinnikov, Assist. Prof. PhD 254

PPORTUNITIES AND CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS IN BULGARIA
Marina Nikolova, Assoc. Prof. PhD 263

„FOR" AND „AGAINST" THE ADDITION TO THE METHODOLOGY FOR DETERMINING THE POVERTY LINE IN BULGARIA
Nikolay Ninov, Assoc. Prof. PhD 273

THE BUSINESS ENVIRONMENT AND BREWERIES IN BULGARIA
Sergey Naydenov, Assoc. Prof. PhD..... 282

SOCIAL INEQUALITY – CONCEPTUAL FRAMEWORK AND MEASUREMENT
Vanya Ganeva, Chief Assist. Prof. PhD..... 290

CORPORATE SICIAL RESPONSIBILITY IT THE CONDITION OF COVID-19
Emil Nikolov, Chief Assist. Prof. PhD 298

STATISTICAL STUDY OF CARGO INSURANCE IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2010-2019 - MODERN DIMENSIONS
Milen Mitkov, Chief Assist. Prof. PhD..... 306

INCREASING THE LABOR SHORTAGES IN HEALTHCARE
Milena Vladimirova, Chief Assist. Prof. MD 316

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EUROPEAN SOCIAL AGENDA
Ivanka Yankova, PhD Student 323

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN EUROPE

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.),
Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student,
Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.),
Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD,
Tadija Djukić, Full professor, PhD 358

REGIONAL DIFFERENCES IN POPULATION BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC, AS EXEMPLIFIED BY MOLDOVA, BULGARIA AND ROMANIA (MD, BG, RO)
Eduad Hirbu. Assoc. Prof. PhD 366

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

ISBN 978-954-23-1892-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

БИЗНЕС СРЕДАТА КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Стела Касабова, доц. д-р
Катедра „Статистика и приложна математика“,
СА „Д. А. Ценов – Свищов
e-mail: s.kasabova@uni-svishtov.bg

Резюме: *Настоящата разработка е посветена на бизнес средата и нейната роля за създаване на условия за регионално развитие. Определянето на бизнес средата се разглежда в зависимост от спецификата на стопанската дейност, както и в зависимост от действието на редица фактори, характеризиращи външната среда. Цялото многообразие от вътрешни и външни фактори определят бизнес средата, в която функционира всяка бизнес единица. Акцентът се поставя на външната макросреда, която е определяща по отношение на регионалното развитие. Разгледани са възможностите за подобряване на бизнес средата посредством конкретните решения за регионално развитие и осигуряване на най-важните условия за подкрепа на местната икономика. Инвестирането в регионалната инфраструктура и човешкия капитал се определя като един от най-важните инструменти за подобряване на бизнес средата на дадена територия.*

Ключови думи*: бизнес среда, регионално развитие, микросреда, макросреда, елементи на макросредата.*

JEL*: R10.*

BUSINESS ENVIRONMENT AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT

Stela Kasabova, Assoc. Prof. PhD
Department of Statistics and Applied Mathematics,
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
e-mail: s.kasabova@uni-svishtov.bg

Abstract: *The current development is dedicated to the business environment and its role in creating conditions for regional development. The definition of the business environment is considered depending on the specifics of the economic activity, as well as depending on the action of a number of factors characterizing the external environment. The whole variety of internal and external factors determine the business environment in which each business unit operates. The emphasis is on the external macro-environment, which is decisive for regional development. The possibilities for improving the business environment through concrete solutions for regional development and providing the most important conditions for supporting the local economy are considered. Investing in regional infrastructure and human capital is identified as one of the most important tools for improving the business environment in a given area.*

Key words: *business environment, regional development, microenvironment, macroenvironment, elements of the macroenvironment.*

JEL*: R10.*

Успешното стартиране и функциониране на бизнес единиците е в пряка връзка със средата, в която трябва да работят и да се развиват. Съобразяването и адаптирането към бизнес средата е ключ за успешното развитие на всеки бизнес. Бизнес средата може да се определи като съвкупност от взаимосвързани елементи, които са в основата на функционирането на всяка бизнес единица на местно ниво и като околната среда, която влияе пряко или косвено върху функционирането на бизнеса на ниво регион (статистическа зона (NUTS I), статистически район (NUTS II) или област (NUTS III). *Целта* на настоящата разработка е да анализират елементите на бизнес средата и да се обоснове необходимостта от подобряване на бизнес средата, като фактор за регионално развитие.

Определянето на бизнес средата за всяка бизнес единица е в зависимост от спецификата на стопанската дейност, както и в зависимост от действието на редица фактори, характеризиращи външната среда. В тази връзка факторите, които са в основата при дефиниране на бизнес средата, могат да се различават на вътрешни и външни и определят бизнес средата като вътрешна и външна за конкретната бизнес единица (фиг. 1). Цялото многообразие от вътрешни и външни фактори, взаимно преплетени помежду си и постоянно променящи се във времето, определят бизнес средата, в която функционира всяка бизнес единица.

Вътрешната среда се определя като съвкупност от взаимосвързани елементи, различни по същество и функциониращи заедно за постигане на определен резултат, съобразно предмета на дейност на фирмата. Вътрешната среда е динамична система – промените в един от елементите води до промяна в някаква степен и в останалите части на средата. Целта е оптимално взаимодействие между отделните променливи и получаване на максимален резултат от производствената дейност.

Елементите на вътрешната среда, в зависимост от последователността на процесите в предприятието, от осигуряването на необходимите ресурси на входа до реализирането на готовата продукция на изхода, се разделят на две основни групи дейности – основни и поддържащи. Към основните дейности се определят входящата логистика, производството, изходящата логистика, маркетинга и реализацията на

крайния продукт. Поддържащите дейности подпомагат осъществяването, координацията и управлението на производствения процес и включват управленската и информационната инфраструктура на предприятието. Към тях се включват дейностите по общофирмено управление, управлението на човешки ресурси, научно-изследователската и развойна дейност и доставката на ресурси.



Фиг. 1. Елементи на бизнес средата

Източник: Мишев, Г. (2010) Статистическа оценка за бизнес средата на основата на данни от анкетни проучвания. *Икономически алтернативи, бр. 1*. 12-22.

Външната среда обхваща всички фактори, които оказват влияние върху конкретната бизнес единица, извън нейните рамки. В зависимост от начина си на действие, факторите на външната среда се разделят на фактори с пряко действие – близка околна среда (елементи на външната микросреда) и фактори с косвено действие - далечна околна среда (елементи на външната макросредата). Елементите на външната микросредата обхващат условията в конкретната икономическа дейност, а именно – доставчиците, потребителите, пазарите и конкурентите.

Елементите на външната микросреда се определят на две равнища – оперативна среда и индустриална среда. Оперативната среда включва доставчиците и клиентите, а индустриалната – конкурентните производители. Клиентите са тези компоненти на външната микросреда, които потребяват резултатите от стопанската дейност на предприятието. Доставчиците подпомагат цялостната дейност на предприятието, като осигуряват необходимите ресурси. Конкурентните производители са фирми, които предлагат на пазара сходни по характер и предназначение стоки или услуги. При анализиране на конкурентите трябва да проучи потенциалът на фирмите, произвеждащи сходни

стоки или услуги, влиянието на бизнес средата върху тях, пазарните им позиции, както и стратегията им за развитие. При характеризиране на различните групи фактори трябва да се вземе предвид и това, че се намират във взаимна връзка и зависимост помежду си, както и посоката на тяхното действие по отношение на конкретната бизнес среда – някои може да имат положително влияние, а други - отрицателно въздействие.

Елементите на външната макросреда се определят от условията в националната икономика и имат косвено влияние върху дейността на всяка бизнес единица. Те са определящи по отношение на регионалното развитие и се подразделят на: политически, правни, икономически, социо-културни, демографски, природни и технологични фактори. Тази група фактори е по-трудно да бъдат обхванати, управлявани и контролирани. Те се променят много бавно и в повечето случаи тяхното влияние върху конкретната бизнес среда може да се прогнозира с висока степен на определеност и с минимален риск при вземане на управленско решение.

Политико-правната среда се определя от състоянието и заложените промени в политическата и правната системи, в условията на които функционира бизнесът. Определящо за първата подгрупа (политическата среда) е стабилността на действащата политическа система, ролята на държавата в икономиката, политиката по отношение на цените и стимулиране на износа, защитата на националните, локалните и фирмените интереси. От това как е устроена политическата система, какви са нагласите и взетите решения е определящо за развитието на фирмите – тя може да подпомогне или да затрудни стопанската дейност. Правната среда включва система от закони и други нормативни актове за правно регулиране на бизнеса. По-конкретно това са: търговски закон, данъчни закони, екологични закони, трудово право, закон за защита на потребителите и др. Познаването на правната среда е от голямо значение за правилното функциониране на бизнес единиците.

Характерно при оценката на бизнес средата е, че се вземат предвид елементите, които, от една страна, зависят от макроикономическото управление на страната (икономическа и политическата стабилност; данъчна система; правна сигурност; състояние на инфраструктурата и др. От друга страна, за оценката на бизнес средата в конкретен регион (например община) от съществено значение са компоненти, като: функциониране на местната икономика, взаимоотношения с местната власт и администрация, местни данъци и регулаторна среда, равнище на местната инфраструктура, състояние на трудовия пазар и човешките ресурси и др.

Икономическата среда характеризира равнището на икономиката на национално ниво. Състоянието и развитието ѝ в динамика се определя от макроикономическите показатели, като: БВП, инфлация, безработица, лихвен процент, валутен курс, търговско салдо, инвестиции и др. Икономическата стабилност действа стимулиращо за развитието на бизнеса. При оживление и подем, търсенето се увеличава, продажбите нарастват, производството се разширява и създава възможност за задоволяване на търсенето. И обратно, при икономическа нестабилност, когато икономиката е в рецесия, се наблюдава свиване на производството в резултат от намаленото търсене.

За подобряване на бизнес средата, посредством конкретните решения за регионално развитие, местната власт трябва да заложи на въздействия, свързани основно със: създаване на благоприятен инвестиционен климат, ефективно управление на общинската собственост, подобряване на местните регулации, усъвършенстване на финансовия натиск върху местната икономика, чрез създаване на финансови и данъчни стимули, оптимизирането на налаганите местни данъци, такси и административни разходи, оптимизиране на документооборота, необходим за административно отчитане, развитие на регионалната инфраструктура, създаване на условия за инвестиции в човешки капитал и др. Прилагането на всички тези финансови инструменти е както необходимо условие за създаване, така и безспорен стимул за развитие на стопанската дейност.

Реализацията на конкретните дейности, заложени в програмата за регионално развитие, зависи в голяма степен от осигуряването на най-важните условия за подкрепа на местната икономика, които могат да се сведат основно до: предприемаческа дейност, инвестиции и иновации, регулаторна среда, трудови ресурси и др. С цел създаването, развитието и усъвършенстването на базисните условия за регионален икономически растеж, местната власт може да реализира ефективни управленски въздействия за осигуряване на необходимата бизнес среда. Това отрежда водещата роля на местното управление като организатор, посредник и координатор при дейности, насочващи регионалното развитие в определена посока.

Социокултурна и демографска среда. Социокултурната среда включва фактори като: образование, здравеопазване, доходи и социално подпомагане, жизнен стандарт и качество на живот, ценностна система, културни различия и др. Тяхното влияние се отразява по отношение на формираните потребителски предпочитания относно съдър-

жанието и качествените характеристики на стоките и определя продуктовата политика на предприятията. Демографската среда се определя от числеността и структурата на населението (по възраст, пол, образование, социален статус и др.), естественото (раждаемост, смъртност и естествен прираст) и механичното движение на населението (миграция). Тези фактори осигуряват необходимата работна ръка от съответния географски район и определят обема на търсенето и структурата на потреблението.

Образователната степен и професионалното равнище на работната сила определят възможностите за регионален растеж, затова и човешкият капитал се разглежда като основна движеща сила на регионалното развитие. Привличането на нов бизнес е възможно при наличие на работна ръка с необходимата квалификация и желание за включване на определената цена. В състоянието и развитието на предлагането на труд в териториален разрез се наблюдава противоречие между необходимостта от наличие на човешки ресурси с определени качествени характеристики и реалностите, при които работната сила е неподготвена за новите технологии. Основните фактори в тази насока са:

- ограничени средства на бизнеса за осъществяване на научноизследователска и развойна дейност и съответно ниска степен на въвеждане и използване на съвременни технологии;
- липса на осъзната стратегия във фирмите за повишаване на квалификацията на заетите, съобразно новите потребности;
- невъзможност за осигуряване на желаното заплащане на висококвалифицираните кадри и тяхното пренасочване в търсене на подобра реализация извън пределите на България.

Решаването на проблемите в тази насока може да стане посредством разработване на цялостна стратегия и конкретни съвместни действия между местната власт, академичните среди и индустриалните партньори с цел провеждане на политика за смекчаване на негативните последици от демографските процеси.

Природната (екологичната) среда е с нарастващо значение и влияние през последните години. Това е следствие от постоянното замърсяване на природата и процесите свързани с него: природни катаклизми, изменения в климата, засилване на слънчевата активност, значително намаляване на горските ресурси и световните запаси от питейна вода и др.

Технологичната среда зависи от състоянието и развитието на науката в дадена страна съобразно конкретната предметна област на

фирмите. В тази група фактори се включват: изследователските проекти и програми с осигурено финансиране, наличният научно-технически потенциал, фундаментални и приложни изследвания и др. Прилагането на определена технология се определя основно от възможностите на предприятието и съществуващата конкуренция. В този смисъл фирмата може да използва: базова технология с доказани параметри и минимален риск, но без конкурентни предимства; водеща технология, която не е в процес на разработване, с недоказани параметри, висок риск, но с бъдещ висок конкурентен потенциал; или ключова технология, която определя бизнес единицата като технологичен лидер, но при голяма първоначална инвестиция и максимален риск.

Регионалната инфраструктура е основна част от политиката за регионално развитие и подобряване на бизнес средата. Изграждането, поддържането и обновяването на техническата инфраструктура е от съществено значение и включва дейности по поддържането и модернизирането на пътната мрежа във и между населените места, обновяването на водопроводната и канализационните системи, заедно с изграждането на пречиствателни станции за питейни и отпадъчни води, както и системите за електроснабдяване, газификация и благоустрояването на населените места.

Информационната инфраструктура, както и нейното изграждане на местно ниво може да се определи като един от най-важните инструменти за подобряване на бизнес средата в региона. Конкретните действия в това направление са: подпомагане на бизнеса относно развитието на високотехнологични и иновативни производства, основано на компютърни системи и софтуер, телекомуникационно и комуникационно оборудване, биотехнологии, системи и средства за автоматизация; увеличаване на разходите за научни изследвания и развойна дейност; разпространяване на иновациите в традиционните отрасли в региона и др.

Въз основа на направената характеристика на бизнес средата и нейната роля за регионалното развитие, може да се обобщи:

- използването на потенциала на бизнес единиците е в пряка зависимост от бизнес средата, в която те функционират. Бизнес средата е определяща за крайния резултат от дейността на всяка фирма;
- бизнес средата включва многообразие от фактори с променлив състав, влияещи си помежду си и променящи се във времето в зависимост от конкретния предмет на дейност;

- бизнес средата се характеризира с различна степен на неопределеност. Тази неопределеност е в основата при вземане на решение от управляващите органи и при съставяне на прогнози в основната и съпътстващите дейности на бизнеса;
- бизнес средата се различава по място, регион и държава и се определя като околната среда (вътрешна и външна), която влияе пряко или косвено върху функционирането на бизнеса.
- местната власт може да реализира ефективни управленски въздействия за осигуряване на необходимата бизнес среда като създава възможности за развитие и усъвършенстване на базисните условия за регионален икономически растеж. Инвестирането в регионалната инфраструктура и човешкия капитал се определя като един от най-важните инструменти за подобряване на бизнес средата на дадена територия.

ЛИТЕРАТУРА

Андонова, К. (2010) Инструменти на местната власт за регионално развитие – направления за подобряване на бизнес средата, Известия на Съюза на учените – Варна, Серия "Хуманитарни науки" 1/2010.

Каменов, К. (2008) Бизнес среда и малък бизнес. Свищов: АИ „Ценов".

Попов, Г., Алексиева, В. & Милушева, В. (2014) Икономика на фирмата. Пловдив: „Интелексперт-94".

Благоев, Б. и др. (2010) Икономика на предприятието. Варна: „Наука и икономика".

Мишев, Г. (2010) Статистическа оценка за бизнес средата на основата на данни от анкетни проучвания. *Икономически алтернативи, бр. 1*. 12-22.

Пенчев, Р. Проучване и анализ в конкурентна бизнес среда. 59-62. http://oldweb.ltu.bg/jmsd/files/articles/04/04-08_R_Penchev.pdf